

Глас

„Наша народна војска створена је од бораца очеличених у крвавим борбама, од најбољих синова наших народа, са дубоким корјеном у народу. Зато је она истински народна и непобједива.“

ТИТО

Народно-ослободилачког покрета у Босанској Крајини

Год. I

6 септембар 1943

Број 5

ЗА СВЕСРДНУ ПОМОЋ НАШОЈ ЛИЧКОЈ БРАЋИ

У својим бјесомучним покушајима да се спасе од скоре и потпуне пропасти, да зачепе све нове и нове рупе на својим фронтима, швапски насилници и њихови најамници налијећу данас на личку слободну територију. Притијешњени циновском совјетском офанзивом на читавом Источном фронту, бојећи се савезничког искрцавања на обалама Балкана и све већег распламсавања народног устанка у Хрватској, хитлеровски разбојници крећу своје од легионара, усташа и шваба састављене дивизије кроз слободне крајеве јуначке Лике, која се ево већ двије године храбро бори против окупатора и њихових усташко-четничких слугу и која је све своје синове послала у поносне личке бригаде. Ове разбојничке банде, којима удружена хрватска и српска браћа на Дрежници, у долини Уне и на Лапцу задају тешке и смртоносне ударце, у свом кукавичком бијесу проводе свакојака насиља и злочине. Они хоће поново да пале личка села, да пљачкају стоку коју су храниле, и жито које су сарадиле личке жене, јер су њихови мужеви, браћа и очеви сви војници Народно-ослободилачке војске. Још једном, швапски пси покушавају да толико снажан и развијен народно-ослободилачки покрет Хрватске разбију и ослабе, да омету онај силни полет родољуба Далмације, Лике и Приморја и да спријече прилазак Народно-ослободилачкој војсци читавих бојни домобрана. Још једном гази швапска чизма ослобођено тло Лике, још једном окупаторске, усташке и четничке банде покушавају завести власт пљачке, насиља и убијања.

У овом часу наша јуначка војска, борећи се на Дрежници, код Лапца и у долини Уне, не само да се свети за сва учињена недјела, не само да својим храбрим подвизима брани народ од насиља и отимачине, него она данас, одупирући се продору њемачких банди на Јадран, доприноси велики удио у помоћи војсци савезника, јер својом борбом омета швапски план одбране на овом осјетљивом мјесту Балкана.

Осјећајући своју скору пропаст, хитлеровци и њихове слуге спремни су на највећа злочинства, на свакојаке подвале и лукавства. Они на све стране вребају на наше пожњевено жито, којим треба да хране своје разбојничке трупе, на наш народ, који би швабе

На Кобили Планини, Троврху и Балиновцу очеличило се јединство синова наше земље

Намјере швапског и талијанског окупатора да уз помоћ домаћих слугу, усташа и четника, у прошлој зимској офанзиви уништи нашу ослободилачку војску — разбиле су се на мудрој плану нашег Врховног штаба, на заједничком отпору наше војске и народа, на јунаштву наших бораца из Крајине, Баније, Лике, Србије, Црне Горе, Санцака, Далмације и Херцеговине. Наши борци из свих тих крајева схватили су и у тим озбиљним часовима да ће сав наш народ, па и народ својих села и градова, најбоље одбранити од непријатељских злочина, водећи заједничку борбу на секторима који су за непријатеља најважнији, па макак та бојишта била далеко од њиховог родног краја. Наши крајишки борци који су кренули са главнином наших снага, били су свјесни да, у заједничким борбама са нашим друговима из осталих крајева, код Прозора бране и Крајину; наши борци који су остали на Крајини, знали су да у борбама на Млиништу, Брагском, Бенаковцу, Мајкић-Јапри и Оштрељу, не само помажу нашим друговима у долини Раме, него да придонесу свој дио за слободу читаве наше отаџбине. У бојевима које је била главнина наше војске на југу, борци наше III крајишке бригаде натјецали су се са нашим црногорским, србијанским и осталим друговима у извршавању тешких задатака које је пред те наше јединице поставио Врховни штаб наше војске.

Швабама је био циљ да овладају комуникацијом Горњи Вакуф — Прозор и да избију на Неретву те да на тај начин уобруче наше снаге на прилично тешком терену како би остварили свој план уништења главнине наше војске. Наш Врховни штаб, на челу са

другом Титом, ставио је у задатак нашим јединицама да пробију непријатељски обруч на југу и да се пребаце у Херцеговину, источну Босну, Црну Гору и Санцак, одакле је зликовац Дража Михаиловић прикупио све своје четничке банде за заједнички напад са швабама и Талијанима на нашу ослобођену територију. Пресбити ту линију — значило је осујетити подмукли план уједињених непријатеља нашег народа.

По наређењу нашег Врховног команданта, I пролетерска дивизија, у чијем се саставу налазила и наша III крајишка бригада, креће из централне Босне преко Травника на те секторе. Одмах по доласку, наша бригада сукобљава се са швабама на просторији Бугојно — Горњи Вакуф. Рано ујутро почиње крвава битка. Раме уз раме с нама, боре се на тој просторији бригаде из Хрватске. Већ првог дана борби, наш III и II батаљон задају тешке ударце непријатељу: швабе одвозе у Бугојно 12 камиона својих мртвих и рањених војника. Услјед бројне надмоћности непријатеља који је употребио десетине тенкова и авиона, наше снаге померају се на просторију: Радушна Планина — Кобила Планина — Горњи Вакуф. Швапским псима полази за руком да се дочепају највиших висова Радуше и Кобиле Планине. Пријети уништење нашим рањеним и болесним друговима који су се налазили у прозорској и рамској котлини. Пред јединице наше бригаде, као и сусједне јединице, поставио се задатак: спасити рањене и болесне другове. Наређење друга Тита гласило је: „Непријатеља са планинских масива Кобиле Планине збацили под сваку цијену...“ Развија се жестока битка. Наши крајишки батаљони, заједно с црногор-

(Наставак на другој страни)

хтјеле послати на робијашке радове у Њемачку. Стога је света дужност свих наших родољубивих организација, свих НОО, АФЖ-а и омладине да се свесрдно дају на склањање нашега добра испод непријатељских хорди, да склону своје жито и стоку, а особито из оних села која су крај путева и пруга. Да добро пазе да се у села не довлаче разни шпијуни и пропалице који би извиђали за непријатеља, да појачају своју будност на све стране.

У ове дане насртаја непријатељских хорди на ослобођену територију Лике, сви се морамо сјетити прошле зимске

офанзиве на Крајину, када је Лика у свој братски загрљај примила толике крајишке жене, дјецу и рањенике. Ми се, исто тако, треба да нађемо у невољи личким женама и дјецом. Личаји требају да осјете сву пажњу и сву бригу свих наших родољубивих организација и да ниједна породица Лике, која ће се вјероватно склонити испред непријатељских насиља у босанска села, не остане незбринута, ненахрањена. Укажимо им свако гостопримство, да се у овим данима борбе још више учврсти братска слога и јединство народа Крајине и Лике.

(Наставак са прве стране)

ским батаљонима, јуришају на кржаве швапске псе који упорно бране нарочито Кобилу Планину, знајући да им је то база за даљње развијање операција. Успркос велике студени, неспавања и умора, борци I и II батаљона наше бригаде, заједно с борцима IV црногорске бригаде, послје крвавих борби, послје неколико јуриша и непријатељских контрајуриша, успијевају да потуку швабе до ногу и натјерују њихове остатке у панично бјегство у долину Врбаса, ка Бугојну. Наређење друга Тита било је извршено, наши рањени и болесни другови били су спасени. Извршити такав задатак под најнеповољнијим приликама, протјерати с највиших тачака Кобиле Планине непријатеља који је мислио да га с тих положаја нико више не може кренути — извршити то дјело могли су само борци за које нема никаквих препрека, борци наше јуначке војске. На тај начин, батаљони наше бригаде, заједно с нашим црногорском браћом, и овога пута пружили су примјер високе свијести о потреби заједничке јединствене борбе, примјер великог пожртвовања, издржљивости и херојства.

Бијесан због неуспјеха своје четврте офанзиве, швабо отпочиње своју досада најјачу, пету офанзиву на нашу војску на терену Санцака, Црне Горе и Херцеговине. Он баца против нас своје најодабраније трупе: СС-дивизије, Тигар-дивизије, Вражије и друге дивизије, модерно наоружане и опремљене, потпомагане свакодневног сготинама авиона. Отвара се нова крвава битка. Већ у првим бојевима, батаљони III крајишке бригаде задају непријатељу тешке ударце. У тим борбама од руку крајишких ударника пада на сектору Бијелог Поља и Мојковца у Црној Гори око 500 швапских паса. Иако на срћу читавом дивизијом, хитлеровски зликовци за пет дана бојева не могу ни корака напред.

У току даљњих битака, батаљони III крајишке бригаде, заједно с батаљонима I пролетерске, мајевичке, VI босанске и II србијанске бригаде, разбијају хитлеровске хорде наносећи им тешке губитке на секторима Зечије Брдо — Плијеш — Златни Бор, на Трговрху, на Попову Дољу испред Пљеваља и на ријекама Тари и Сутјески. У тим операцијама швабо је убацивао свакодневно све нова и нова појачања у људству и материјалу, у јаловој нади да ће на том тешком и гладном терену уништити нашу војску. Али и овога пута, све му је било узалуд. Батаљони I пролетерске и III крајишке бригаде, као ријека бујица, у снажном и несаломивом налету, први пробијају швапски обруч и за свега један дан протјерују швабе од Балиновца до комуникације Калиновик — Фоча. Јуначке јединице наше војске већ су у офанзиви — пропao је и овај зликовачки план швапских псина.

Тако су наши неустрашиви борци из Србије, Црне Горе, Санцака, Далмације, Херцеговине, Баније и Бос. Крајине, сломивши у заједничким херојским бор-

бама и ову Хитлерову офанзиву те разбивши концентрисане Дражине четничке банде, још једампут пред читавим свијетом показали своју високу борбену свијест и способност, јединство и непоколебиву одлучност да се боре до пуног уништења свих народних непријатеља.

У тим славним биткама прекалило се борбено јединство синова наше отаџбине.

Јасније него икада досада, наша је војска, разбивши ове двије велике офанзиве удружених шваба, Талијана, усташа и четника, доказала цијелом свијету да је неуништива. Послје тих великих побједа у којима смо учествовали и ми Крајишници, батаљони јуначке и елитне III крајишке бригаде воде данас на домак Крајине нове јуначке борбе.

Биједне лажи четничких издајника

Драже Михаиловића, Јевђевића и њихових војводица Мане Роквића, Цигановића и остале изродске гамади, како је наша војска уништена, како су борци III крајишке бригаде натјерани у Дрину и у њој потопљени — те и сличне лажи тих изрода и овога пута потпуно су разбијене.

Јединице које су учествовале у тим љутим биткама, међу њима и наша III и VII крајишка бригада, понос су и дика читавог нашег народа. У многобројним жестоком окршајима широм Крајине, источне и централне Босне, Црне Горе и Санцака, борци, војни и политички руководиоци тих јединица овјенчали су се славом непоколебивих бораца за слободу наше отаџбине. Борити се у редовима тих наших јуначких бригада — то је велика част за сваког сина наше земље, за сваког Крајишника.

ПОТРЕБА ОРГАНИЗОВАЊА ЗДРАВСТВЕНЕ СЛУЖБЕ У НАШЕМ НАРОДУ

Кад говоримо о непријатељима нашег народа, обично под тим мислимо на окупатора и његове слуге; међутим испуштамо из вида једног такођер опасног непријатеља нашег народа и наше борбе — а то су уопште болести, а посебно заразне.

Лоши хигијенски услови и слаба хигијенска свијест били су узроком да је наш народ живио, а поготово данас, за вријеме рата, живи под врло тешким и нездравим приликама; куће у којима станује, немају довољно свјетла и зрака, често су непотпођене и влажне. Бајте које је себи морао да гради добар дио нашег народа усљед звјерског пустошења и паљења наших села, створиле су још повољније тло за ширење заразних болести. Вода коју народ пије често је нехигијенска и нездрава: бунареви су углавном неограђени и непотпољени, цистерне којима се служи велики дио нашег народа, врло често су запуштене, а да и не говоримо о оним крајевима гдје су локве покрај путева, и то послје кише, једини начин снабдијевања пијаћом водом. Разумије се да је оскудица у пијаћој води повлачила за собом неодржавање чистоће тијела, одјеће и станова. У многим нашим селима која су била подаље од градских центара, ријетко се могао видјети нужник. Нужда се је обављала по дворишту те негдје за кућом или појатом.

Такве лоше хигијенске прилике стварале су стална жаришта појединих заразних болести (трбушног тифуса, пјегаваца, дизентерије итд.), које би се у отежаним животним условима с времена на вријеме разбуктавале, обухватајући читаву подручја наше земље.

Поред тих хигијенских фактора који су стварали терен за ширење и развијање заразних болести, постојали су и постоје многи други фактори који угрожавају људско здравље. Најважнији од тих фактора јест лоша и недовољна исхрана. Исхрана нашег становни-

штва поготову је данас веома једнолична, без витамина, састојака који су неопходни људском организму. Отуда није риједак случај да наиђемо међу нашим народом на болести: скорбут, рахитис, опадање косе, које су последица недостатка тих основних састојака који се налазе у свјежем поврћу и воћу. Томе би могли додати не ријетке случајеве потпуне измршављености и изнемоглости усљед хроничног гладовања. У таквим лошим економским и хигијенским условима живио је наш народ још прије рата.

Међутим, повремене масовне сеобе народа, пустошења читавих села и крајева од стране окупаторске војске још више су погоршала економске и здравствене услове живота нашег народа. Последица тих погоршаних прилика била је недавна епидемија пјегавог тифуса. Она је била захватила велики дио наше војске и позадине. Још су нам свима у свјежој успомени све оне потешкоће које смо проживјели за вријеме те епидемије. Сјећајући се ње, ми морамо да извучемо потребне поуке за нашу будућу борбу против заразних болести и оваквог данашњег здравственог стања. Уложимо све силе да отклонимо све оне услове који би могли поново да угрозе наше здравље!

Прије свега потребно је да се наоружамо већим знањем о хигијени и заразним болестима. Да би спријечили појаву овог непријатеља, морамо му добро упознати све његове особине као: на који начин напада, како се шири и спречава. Те све податке наћи ћемо у разним лецима и брошурама које је издао и које ће и даље издавати војни и позадински санитет.

Да би се борба водила плански и систематски и да би обухватила све наше ослобођене крајеве, морамо створити једну чврсту и широку организацију која би руководила цијелокупном борбом за заштиту и подизање здравственог стања у нашем народу.

Руска штампа и руска јавност жигошу издају Д. Михайловића, тобожњег министра војног избјегличке „влада“

Радио станица »Слободна Југославија«, 2 септембра о. г. донијела је :

Московски радио јучер и прекјучер преносио је на српском, хрватском и словеначком језику чланак о национално-ослободилачкој борби против окупатора. Тај је чланак изишао у московском часопису »Рат и радничка класа«.

Чланак је за нас од великог интереса. Велики значај има чињеница да руска штампа и руска јавност жигошу издају Михайловића, тобожњег министра војног у југославенској »влади« у Лондону. У чланку је, најприје, изнесена јуначка борба совјетских партизана и однос совјетске владе према ослободилачком покрету у привремено окупираним совјетским крајевима, па затим писац прелази на борбу у Југославији и Пољској и жигоше политику реакционарних кругова који свим средствима гуше ослободилачку борбу у тим крајевима. Услед велике дужине поменутог чланка, ми ћемо се зауставити на оним дијеловима у којима се говори о борби у нашој земљи.

»Од свих европских земаља — вели писац чланка — које су окупирани Хитлерова Њемачка и њени вазали, готово најтеже искушење допало је народе Југославије, који нису сагнули шију пред подивљалим непријатељем. Преко двије године, југославенски партизани храбро се боре против њемачких освајача. Народно-ослободилачка борба у Југославији обухватила је широке народне слојеве, који су умјели да организују и да поведу борбу против непријатеља. Под заставом борбе за своју националну независност и слободу ујединили су се Срби, Хрвати и Словенци, хришћани и муслимани, сељаци, радници и војници, официри, учитељи, књижевници и јавни радници, људи

разних звања и политичких праваца, који су учврстили своје јединство приликом стварања Антифашистичког вијећа народног ослобођења Југославије у Бихаћу.

Њемачко-талијанска фашистичка војска врло добро зна јачину удараца југославенских партизана. Она добро зна тежину руке бораца Народно-ослободилачке војске, југославенских родољуба, који под најтежим околностима воде борбу против окупатора. Главна тежина тих околности састоји се у томе што су родољуби у Југославији приморани да се боре уз непрекидне сметње које им праве претставници неких политичких партија Југославије. Те партије, или боље рећи врхови тих партија, још у самом почетку њемачко-талијанске инвазије у Југославију почели су да иступају против народно-ослободилачког покрета, покушавајући да докажу како »треба чекати« неко погодније вријеме за борбу, како »народ не треб да ризикује«, како »борба против фашизма изазива само сувишне жртве« итд. итд. Неки од тих противника народно-ослободилачког покрета прешли су на отворену борбу против партизанских одреда. Они се код тога не стиде директне сарадње са окупаторима и њиховим агентима Недићем и Павелићем. У том погледу нарочито су се срамно прославили генерал Михайловић и његови саучесници као што су: пуковник Баја Станишић, мајор Лашић, Јевђевић и читав низ других који су се прикључили окупаторима у борби против југославенских родољуба. Сарадња Михайловића и његове свите са окупатором и оружана борба такзованих четника против Народно-ослободилачке војске, против југославенских родољуба, потврђује се

многобројним документима, као што су, на примјер, резолуција скупштине родољуба Црне Горе, Боке и Санџака од 16 јула прошле године, која је објављена под потписима многобројних учесника поменутих конференције, као : сенатора Вујачевића, народног посланика Перуничића, члана главног одбора Сељачке демократске странке Марка Савичевића, судије Марковића, професора универзитета Милошевића, свештеника Жугића и Гоговића.

Адвокати генерала Михайловића, јер нису у стању да негирају оружану борбу његових одреда који се боре заједно са бандама окупатора и агената Недића и Павелића против партизана, покушавају на све начине да оправдају ту издају. Један од тих агената — у памфлету »Југославија« који је штампан у Њујорку — имао је образа да цинички изјави како Михайловић, помоћу такве тобожње тактике, тежи да умири њемачке и талијанске окупаторе и да на тај начин спријечи да њемачка и талијанска војска истријебе српски народ. Тај господин пише дословице слиједеће: »Као професионални војник, Михайловић се презриво односи према борби против држава осовине, јер се операције партизана не оснивају на жељама да се постигну успјеси под цијену најмањих жртава«. Човјек може помислити да партизани Југославије — који преко двије године носе на својим леђима сву тежину крваве борбе са непријатељем који је од њих јачи десет пута, ако не и више — нису заинтересовани да воде борбу под цијену најмањих жртава. Није у томе стварно објашњење става Михайловића који не води борбу против фашистичких окупатора, већ се бори против Народно-ослободилачке војске, против југославенских родољуба.

Судећи по неким документованим подацима правилније би било тражити објашњење у чињеници да Михайловић и политикантске групе које га подржавају, хоће да на тај начин сачувају своје »снаге« до онога дана када би им оне биле потребне да наводно »одрже поредак у земљи против анархије и хаоса« који је, тобоже, »неизбјежан у случају истјеривања њемачких и талијанских окупатора«. Није тешко досјетити се о каквом чувању поретка сањају разни Михайловићи...

Овај одломак из чланка који је преносио московски радио и који је штампан у часопису »Рат и радничка класа«, показује да је руска јавност прозрела закулисну игру Михайловића и његове дружине и да је јавно жигосала политику издаје, народних интереса и политику гушења ослободилачке борбе коју врше Михайловић и политички кортеши и шпекуланти који стоје иза његових леђа.

Чланак Јурњева »О националној борби против окупатора«

који је објављен у московском часопису »Рат и радничка класа« изашао је у издању »Гласа« као брошура бр. 2.

(Наставак са друге стране)

У том погледу учињени су неки кораци, наиме при сеоским, општинским и среским одборима основане су здравствене секције. Задаци тих секција су многоструки. Први и најважнији њихов задатак јесте да предузимају све хигијенске мјере у циљу заштите и уздицања здравственог стања. Те мјере могле би се углавном свести на слиједеће: борба против нечистоће станова и прљавштине тијела, борба против ушљивости; борба против нездраве воде, против чеше; борба на сузбијању епидемије која се појавила; изградња нужника, закопавање љешина и отпадака. Да би народ уочио потребу спровођења оваквих мјера, потребно је побудити интересовање, тојест подићи његову хигијенску свијест како ово не би схватио као неку »господску новотарију« од које он нема стварне користи већ, као потребу за побољшање услова живота, достојних једног радног човјека. Ово би био други и ско-

ро исто толико важан задатак здравствених секција. Као даљњи њихови задаци јесу: вршење контроле спровођења здравствено-хигијенских мјера, затим повезивање са војним санитетом, како би се на тај начин с једне стране олакшао рад војног санитета, а с друге стране, како би се позадински санитет могао користити стручним знањем и помоћи војно-санитетских органа и установа.

Код многих здравствених секција њихов досадашњи рад није показао виднијих резултата, а то је из разлога, што те здравствене секције нису добиле пуну подршку у своме раду од свих антифашистичких организација чији је рад уско повезан са радом на здравствено-хигијенском подизању.

Сваки прави родољуб, који воли своју земљу и свој народ, мора да активно учествује у раду здравствене службе, јер тај рад је саставни дио опште борбе за слободу нашега народа.

ДОШЛИ СМО У СРЦЕ НАШЕ НЕПОБИЈЕЋЕНЕ ЗЕМЉЕ

28 јуни. Ведро јутро пробија се кроз маглу. Влага шуме и непрспавана ноћ отежавају покрет дугачке колоне која се приближава селу Себињу. Ту ћемо се мало одморити да постанемо чилији за извршење важног задатка.

Народ у селу изненађен је нашим доласком. На лицима узнемиреност и страх. Муслиманке под заром, изашле на сеоску чесму, враћају се брзо кућама. Велика војска слегла се око њиховог села. »Ми смо партизани«, чују се чести повици наших бораца. Народ се прибире, и лица постају ведрија. Бојали су се да нису Нијемци или усташе. Ускоро затим долази до упознавања и пријатељских разговора.

Прикупљају се подаци о непријатељским снагама на дугачком сектору од Високог до Лашве. То је нападни правац наше — пете дивизије. Свака жељезничка станица има посаду са бункерима. Мостови такођер имају бункере и чува их стража. Нарочито су добро чувани жељезнички мост код Добоја и мост код Какња. Непријатељске снаге нису велике, ако не дођу појачања.

У свим јединицама живост. Командни кадар упознава се са својим задатком. Студирају се карте и праве се мале скице са најважнијим подацима о новом земљишту. На другој страни припрема се динамит, наше моћно рушилачко оружје. Уређују се коморе. Борци чисте оружје, оно ноћас треба послушно и снажно да дејствује. Припреме су готове. Јединице свака у свом правцу крећу у нову славу и побједу над непријатељем.

Лагано и тихо примичемо се циљу. Сунце је већ сакрило своје посљедње благе зраке. Кроз посљедње минуте дана назиремо котлину ријеке Босне. Села су обавијена тамом и спремају се на ноћни починак. Сваки борац користи посљедњу видљивост сумрака: треба се упознати са новим пољима и брежуљцима, да би их лакше ослободили испод разбојничког фашизма и његових слугу. На једној коси нагло се отвара видик. Сјај и жмиркање електричних сијалица збуњују нас. То је рудник Какањ! Лежи у уској котлини и на брежуљцима. Из тога рудника, из утробе наше рођене земље, мрски швабо вади угљен за своје крваве планове. Усташке слуге ревносно испуњавају швапске наредбе: рудник ради са највећим капацитетом. Нећете, швапски и усташки пси, више красти наш угљен и користити га за своје разбојничке сврхе — то мисли сваки наш борац.

Примичемо се ријеци и прузи. Босна лагано шуми и не узнемирује тишину љетне ноћи. Вријеме полако одмиче. Одједном се чује један, а затим и други писак локомотиве. »Хоће ли и ова бити ноћас наша«, весело каже један борац. Тешко да ће возови успјети да се извуку из наших смјелих засједа. Ево, ту је и пруга! Ово је најважнија непријатељска артерија кроз нашу Босну. Преко ње окупатор пребацује своје дивљачке трупе и шаље их на све стране у борбу противу Народно-ослободилачке војске.

Ова мисао појачава нам још више мржњу према окупатору и заоштрава нас на ноћашњу битку.

Минути полако одмичу. Минути постају сати. Живци се напире. Ухо ослушкује сваки шум: сада ће почети пјесма наших митраљеза. Одједном савршени мир разбија јака експлозија динамита. То борци I бригаде кидају пругу и осигуравају се од блиндираних возова. Истог момента, потмула тутњава од експлозија чује се у даљини са обје стране Какња. То су поздрави бораца IV и VI бригаде првој бригади, да су и они на свом мјесту. Непријатељу се следила крв у жилама. Дошли су партизани, дошли су народни осветници да га и овдје потраже и униште.

За момент тишина. А затим, митраљеска ватра поче парати ноћ. Детенације бацача и ручних бомби, помијешане са експлозијом динамита, разлијежу се долином Босне. Непријатељ се брани из бетонских земљано-дрвених бункера на жељезничким мостовима. Штаб I батаљона I бригаде неће да има непотребне губитке. Командант батаљона друг Рауш издаје наређење пливачком одљењу: ваља препливати Босну, напасти бункере са леђа и очистити их. Омладинци — ударници брзо скидају одијело и нестаје их у мрким таласима ријеке. Другови: Гергијанин Бранко, Аврамовић Борис, Јерковић Бранко, Жепчић Антон, Ђуричић Остоја, Мујковић Ферид и Вујиновић Каменко, под командом водника друга Јаковљевића Миће извршавају смјело и одлучно задатак. Јуришем избацују изненађеног непријатеља из бункера. Мост на Какњу је у нашим рукама. Он је био чвор непријатељске одбране рудника. I батаљон брзо продире у рудник. Непријатељ је разбијен. Један његов дио, њих 40, затвара се у једну зграду и пружа отпор. Командант мјеста, познати окупаторски слуга, наређује војницима борбу до посљедњег, да би још више дао доказа о свом издајништву. Смјелост и вјештина наших бораца и овдје се показује. Они динамитом руше браћену зграду и хватају усташке крвнике. Рудник је коначно у нашим рукама. На сектору I бригаде још се држе три бетонска бункера на жељезничком мосту у Добоју.

Пролазимо кроз улице рудника. Мирис угљена и разних машинских машина потсећају нас на тешке услове радничког живота, поготово сад под фашизмом. Сусрећемо се са радницима рудника. »Здраво, другови!« ословљавају нас људи који први пут виде борце Народно-ослободилачке војске. Ипак они добро знају ко смо ми и не устручавају се да нам говоре о животу радника у руднику Какњу. Тешки су били услови рада. Радничке наднице није су могле да подмире ни најосновније потребе живота. Благостање радника и брига о њима, о чему су усташке новине нашироко писале, претворило се у гладовање, испијена и блиједа лица. Зар је, коначно, ко вјеровао усташким

лажима? Одроз двогодишње усташке власти види се свуда на лицима људи, жена и дјеце на које наилазимо.

На сваком кораку дочекују нас топли и пријатељски поздрави. Осјећамо блискост ових људи, они су наши, они ће брзо да се прикључе нама и да се са пушком у руци боре за бољи живот народа.

Долазимо до рудничких магацина. Испред њих се сакупила велика гомила народа. Дошли су да траже хране. Они знају да партизани дијеле народу намирнице отете од непријатеља. »Нисмо давно видјели хљеба«, жале нам се дјеца рударских радника. »Магацини су пуни, а нама нису хтјели ни да продају робу«, жале се сви присутни. И заиста, у магацинима има свега, неколико вагона намирница и робе. Усташки лопови господарили су магацинима како су хтјели. — Подијелили смо народу четири вагона разне хране и одјеће. Расположењу није било краја.

Фашистички авиони круже над рудником. Чини нам се да им мотори реже од бијеса. Фашистичка војска није кадра да интервенише. Наилазе на засједе IV и VI бригаде, које их немилосрдно тамане и одбијају. Извиђачи беспомоћно круже и гледају безбројне експлозије рудничких постројења која једно за другим нестају. Друг Млађо руководи тим послом, он је стари рудар и зна гдје је машина најосјетљивија. Многи радници помажу Млађи у доношењу и постављању динамита. На другој страни, друг Бошко организује рушење мостова. Командант II батаљона I бригаде друг Цвијо припрема вод 3 чете, који немилосрдно туче и обасипа ватром пукларнице на бункерима. У пакленој обостраној ватри брзо се поставља експлозив на жељезне стубове моста. Водник друг Танасије Лукић пажљиво пали сваки постављени динамит. Страховита експлозија разноси гвоздене шипке и стубове, и мост се руши у ријеку. Непријатељ се предаје, сатрвен експлозијом и снагом наше ватре. Авиони беспомоћно круже...

Прослављамо нашу велику побједу организовањем великог политичког збора и давањем културне приредбе. Хоћемо народу да кажемо пуну истину о садашњем омјеру снага слободе и фашистичког мрака и ропства, говоримо о непобједивој Црвеној армији и њеној неумољивој снази, о савезницима који припремају инвазију у Европу, о снази наше дичне Народно-ослободилачке војске и њеним славним побједама над окупатором и његовим плаћеницима.

Задатак је успјешно извршен на читавом сектору наше дивизије. Рудник угљена — Какањ, највећи у »независној« држави, неће више радити за окупаторске и усташке разбојнике. Напијена је милијардска штета. Имаће доста муке и посла да поправе све мостове и пругу у дужини од 30 километара. Станице и вагони горе и показују гдје је све била осветничка рука бораца.

Милутин Морача
командант V поу дивизије

Недјеља нових успјеха Црвене армије

За шест дана ослобођено је 1600 настањених мјеста и градова

Црвена армија наставља своју побједоносну офанзиву од Смоленска до Азовског Мора, на фронту дугом преко 1.000 километара. За последњих 6 дана, Црвена војска ослободила је преко 1.600 села и градова, уништила 617 њемачких тенкова и оборила 370 непријатељских авиона.

На фронту код Смоленска, Црвена војска ослободила је важни град и непријатељску тачку ослонаца за одбрану Смоленска — Јељњу.

Јужно од Брјанска, совјетске трупе, сјајним и стреловитим продором, упале су у сјеверну Украјину и, поред много градова и села, ослободила важне градове Глухов и Рилск. Напредујући нешто јужније, Црвена армија ослободила је град и значајну жељезничку раскрсницу Суми.

Јужно од Харкова заузет је жељезнички чвор Мерефа.

У Доњецкој котлини ослобођено је много већих градова, од којих у првом реду град и лука Таганрог, Лисичанск, Ворошиловск, Буђоновка, Горловка, Никитовка, Славјаносербск итд. У борбама код Таганрога опкољен је и уништен читав таганрошки хитлеровски гарнизон. Убијено је 35 хиљада непријатељских војника и официра а заробљено 5.100. Уништено је: 212 авиона, 237 тенкова, 494 топа, 1.500 митраљеза, 3.600 аутомобила и 39 складишта. Заплићено је 198 топова, 217 мино-

баача, 409 митраљеза, 594 аутомобила и 22 складишта. Ове бројке су тим значајније, што је Хитлерова пропаганда тврдила да је Таганрог, по »тактици еластичне одбране«, на вријеме и у потпуном реду евакуисан.

Поводом ослобођења Таганрога, упада Црвене армије у сјеверну Украјину, заузећа Јељње и, најзад, ослобођења Суми, Врховни командант Црвене ар-

мије, маршал Стаљин издао је дневне заповијести. Дивизије кој, су ослободиле Таганрог добиле су назив »таганрошке«, а оне које су ослободиле Јељњу, »јељњске«. Исто тако су дивизије које су ослободиле Рилск и Глухов добиле назив »рилске« односно »глуховске«.

Незауостављиво наступање Црвене армије присилило је њемачког генерала Дитмара да изјави преко берлинског радија да криза на Источном фронту није прошла и да се Црвена армија показала способном и за летњу офанзиву.

Заповијест Врховног команданта Црвене армије

МАРШАЛА СТАЉИНА

ГЕНЕРАЛУ АРМИЈЕ ВАТУТИНУ,

Трупе Вороњешког фронта су данас, 2 септембра, у жестокој борби заузеле важан обласни центар Украјине, град Суми.

У бојевима за ослобођење града Суми од њемачких отимача истакле су се трупе генерал-лајтнанта Чибисова, а нарочито 340 пјешадијска дивизија пуковника Зубарјова, 167 пјешадијска дивизија генерал-мајора Мелникова и 232 пјешадијска дивизија генерал-мајора Улитина.

Да би се обиљежио постигнути успјех, 340, 167 и 232 пјешадијским дивизијама додијељује се име »сумске« и отада их треба, називати: 340 Сумска пјешадијска дивизија, 167 Сумска пјешадијска дивизија и 232 Сумска пјешадијска дивизија.

Данас, 2 септембра, у 20 часова, пријестолница, наше отаџбине, Москва, заједно са цијелом отаџбином, поздравиле побједоносне трупе које су ослободиле град Суми, са 12 артиљеријских плотуна из 124 топа.

За изврсне ратне операције и одважност захваљујем свим трупам којима ви руководите, а које су учествовале у бојевима за ослобођење града Суми.

Вјечна слава херојима палим у борби за слободу наше отаџбине!

Смрт њемачким отимачима!

Москва, Кремљ
2 септембра 1943

Врховни командант,
Маршал Совјетског Савеза,
Ј. СТАЉИН

ПИСМО

РАДНОГ НАРОДА ГРАДА ХАРКОВА МАРШАЛУ СТАЉИНУ

Маршалу Совјетског Савеза, другу Стаљину,

МОСКВА, КРЕМЉ

Драги оче Висарионовичу!

У име радног народа слободног, совјетског Харкова, обраћамо вам се са искреним поштовањем и љубави. Црвена армија ослободила је Харков. Сви народи Совјетског Савеза, заједно с великим руским народом, ослобађају нашу Украјину. Од 23 августа 1943 понова се над другом пријестолницом Украјине гордо вије застава Лењина-Стаљина, застава побједе. Црвене птице лете од нас на запад. Сва Украјина већ за њима жути.

Хвала вам, драги маршалу, за нашу слободу, за част, за живот! Обескрвљени, разрушени, спаљени град Харков каже вам, драги оче, да је он ипак жив. За совјетску власт и Бољшевичку партију неће бити тешко да га подмладе. За вријеме дугих мјесеци хитлеровске тираније ми никада нисмо губили свијетлу наду.

Ми смо се храбрили вашим пламеним ријечима: »Украјина је била и Украјина ће бити совјетска«!

Хвала вам, драги учитељу!

Ми се сјећамо како смо часно живјели до напада њемачких бандита. Мирно је цвала наша плодна украјинска земља. Руменила су се житна поља, расла је индустрија, развијала се наука и скупљало се искуство за будућа поколења.

Нека је проклет Нијемац и његово потомство за страховите рушевине! Наша мржња тешко ће погодити фашисте! Њемачким окупаторима биће смрт! Људска памет стаје пред мукама и унижењима која су преживјели Харковљани. Пакао и смрт, смрт и пакао — ето, шта су нам донијели Нијемци.

Нема на земљиној кугли таквих звијери, таквих гадова као што су Нијемци — људоджери.

Сви људи који су осјетили што је то њемачки јарам зову на освету. Хиљаде украјинских људи траже одмазду. Међународни суд треба да суди Њемачкој за рушевине прекрасног Харкова.

Драги Јосифе Висарионовичу! Непокорена пријестолница, стаљинске конституције, слободна — гајила је слободу, праведна — гајила је правду, поштена — гајила је поштење, наша Украјина нераскидиви саставни дио великог Савеза

Совјетских Социјалистичких Република, расла је и богатила се, његовала је високу културу мира и напретка.

Ми вјерујемо да ће се под вашим мудрим руководством вратити та иста времена. Наша ће оданост бити дубока као море, широка као наше запопрошке степе и висока као сунце на небу.

Рођени наш оче!

Ми не заборављамо да је рат. Непријатељ још сише крв наших људи, Даћемо све од себе и радићемо за што брже уништење непријатеља. Убиствени мач њемачког ропства, који је вишио над нашим градом, нестао је. Свауо је радостан совјетски дан. Ми приступамо раду. Наш је циљ — побједа! Наша је парола — Стаљин!

Живјела Црвена армија, наша снага и љубав, наша гордост и слава, наша ослободитељица!

Да живи наша совјетска отаџбина! Живјели наши народи, наша браћа! Сви народи велике Украјине кличу: »Живјела побједа! Живио велики маршал, друг Стаљин — отац побједе свих народа«!

(Примљено 30 августа на опћерадском митингу радног народа града Харкова, на коме је присуствовало више од 25 хиљада душа).

(Москва, Тасс)

ИЗ ПОСЛЕДЊИХ ИЗВЈЕШТАЈА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ

Котор Варош и Дивно поновно ослобођени

Наше јединице које се боре у централној Босни заузеле су град Котор Варош. Један батаљон њемачке дивизије »Тигар« био је потпуно уништен. Наши борци заробили су 55 непријатељских војника и запленили 3 тешка митраљеза, 8 пушкомитраљеза, 3 бацача мина и извјесну количину другог ратног материјала. За вријеме бојева код Котор Вароша на нашу страну прешло је 560 домобрана који су се под командом њемачких официра борили у дивизији »Тигар«. Домобрани су читаву ратну спрему предали нашим борцима, а приличан број од њих ступио је у наше редове.

Наше јединице у југозападној Босни ослободиле су град Дивно.

Јединице наше Треће дивизије које се боре у Херцеговини и Далмацији очистиле су од окупатора, усташа и четника Михаиловића прилично велику територију. Далматинске јединице које су заузеле Задворје разоружале су 350 домобрана и заплениле 388

пушака, 2 бацача мина, 13 тешких митраљеза и много муниције.

У Лици, код Перушића, потучена је једна усташка колона која је изгубила само мртвих 70 и велики број рањених војника. На планини Капели приликом сукоба са једном четничком јединицом заробљено је 123 четника.

18 августа у близини Винковаца, на нашу страну прешао је читав II батаљон III домобранског пука на челу са 20 официра и 6 подофицира.

У саставу II Хрватског корпуса НОВ образован је чешки батаљон у коме се налазе наша браћа Чеси из Хрватске и Славоније. Батаљон носи име славног чешког војсковође и народног борца Јана Жишке. Исто тако од бораца мађарске народности формиран је батаљон »Шандор Петефи«, по имену великог мађарског pjesника Петефија. И борци њемачког поријекла образовали су њемачку чету »Ернст Телман« названу по вођи њемачког радиога народа, Телману.

ДНЕВНА ЗАПОВИЈЕСТ ВРХОВНОГ КОМАНДАНТА НОВ И ПОЈ

Изјављам своју захвалност и признање борцима, командирима, командантима и политичким комесарима Треће крајишке бригаде Прве дивизије и Четврте крајишке бригаде Пете дивизије због прилијепно испуњене задатке и због јунаштва за вријеме борбе око освајања града Бугојна.

Врховни командант,
ТИТО

СА НАШИХ КРАЈИШКИХ ФРОНТОВА**НАШИ БОРЦИ ПОБИЛИ СУ НА РИПЧУ 240 НИЈЕМАЦА**

Два батаљона Дрварског н.о.п. одреда у сарадњи са два личка батаљона дочекали су у Рипачком Кланцу једну њемачку колону и потпуно је уништили. Побито је 240, а заробљено 18 Нијемаца. Запленијена су 2 исправна камиона, док је 6 спаљено. Запленијен је 1 противколски топ, 2 тешка бацача, 5 мањих бацача, 1 тромблонска пушка, 8 стројница, 31 пиштољ и 120 пушака као и велика количина муниције.

XIII бригада разбила њемачку колону код Санског Моста

У близини Санског Моста, борци XIII крајишке бригаде напали су једну колону Нијемаца коју су предводили четници и разбили је. Поубијано је 20 њемачких војника, неколико четника и 1 њемачки официр. Заробљено је 9 непријатељских војника. Запленијено је 5 »шарца«, 5 стројница, постоље тешког бацача са нишанским справама, неколико пушака и доста муниције.

Грмечани оборили један авион

Борци Подгрмечког н.о.п. одреда оборили су на положају према Санском

Мосту један непријатељски авион.

Борци једног батаљона истог одреда заробили су на цести Петровац—Крупа 15 непријатељских војника и запленили 3 »шарца« и извјесну количину муниције.

Прелазак једне домобранске сатније на страну Козарског н.о.п. одреда

Једна домобранска сатнија, која је сачињавала посаду Омарске, прешла је заједно са официрима и подофицирима на страну Козарског н.о.п. одреда. Домобрани су понијели собом 2 тешка и 9 лаких митраљеза, 1 бацач, 80 пушака и неколико товара муниције.

Прдаја непријатељског гарнизона у Врпољу

Непријатељски гарнизон у Врпољу који је бројао 130 војника предао се нашим борцима. Посада је донијела са собом 13 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез и један тешки бацач мина. Већина њих ступила је добровољно у наше редове.

ИСКРЦАВАЊЕ ЕНГЛЕСКИХ И КАНАДСКИХ ТРУПА У ЈУЖНОЈ ИТАЛИЈИ

Лондон 3 септембра (ТАСС) — Штаб савезничких трупа у сјеверној Африци објавио је ово специјално саопштење:

»Савезничке трупе под командом генерала Ајзенхауера продужиле су своју офанзиву. Данас рано ујутро енглеске и канадске трупе — британска VII армија — уз потпору морнарице и ваздухопловства извршиле су напад кроз Месински Залив и искрцале се на територију Италије.

*

Енглеске и америчке трупе заузеле су градове Сан Ђовани и Ређио ди Калабрија, створивши тако мостобран на талијанском копну. Ређио је главни град талијанске провинције Калабрија и броји 130 хиљада становника. Отпор талијанских трупа је врло слаб. Досада је заробљено преко 3 хиљаде талијанских војника и официра.

Коментаришући искрцавање савезничких трупа у јужну Италију, римски радио изјавио је да би за Италију сала било најбоље да што прије закључи часни мир.

Поново је бомбардован Берлин

Америчка и енглеска авијација наставила је прошле недјеље са бомбардовањем Италије, Њемачке и њихових база у окупираној Европи.

У сјеверној Италији нападнути су градови Болоња и Тренто.

У Њемачкој бомбардован је Нирнберг и Минхен-Гласбах. 4 августа поново је бомбардован Берлин као и радионице за оправку авиона код Париза. На Берлин је за свега 20 минута сручено преко милион килограма бомби.

Смрт бугарског цара Бориса

У суботу 28 августа умро је бугарски цар Борис. Док њемачки и талијански извјештаји говоре да је Борис умро од болести плућа и срца, дотле извјештаји из Швајцарске тврде да је Борис добио, при повратку из посјете Хитлеру, три метка у трбух.

Борисова смрт продубила је политичку кризу у Бугарској. У Софији је дошло до демонстрација на којима је тражена оставка Филова, протјеривање Нијемаца из земље и закључење мира.

Приликом сахране цара Бориса, у Софији су се сакупили шефови. Хитлеровог генералштаба да са својим бугарским лакејима продискутују питање одбране Балкана.

Пооштрена окупација Данске

Због све већег отпора данских родољуба, Нијемци су 29 августа прогласили у Данској опсадно стање. Дошло је до борби између Нијемаца и данских војника у којима је на обје стране било доста мртвих и рањених. Дански морнари потопили су 20 својих ратних бродова, док је неколико ратних бродова пребјегло у Шведску. Дански краљ је ухапшен, а влада разјурена.